

Kitap İncelemesi

Gönderim Tarihi: 26.02.2024

Kabul Tarihi: 02.04.2024

Yayın Tarihi: 30.06.2024

Yazıt Kùltür Bilimleri Dergisi, 2024, 4(1): 171-175

Book Review

Received Date: 26.02.2024

Accepted Date: 02.04.2024

Published Date: 30.06.2024

DOI Number: 10.59902/yazit.1442930

SALİH ZEKİ AKTAY'IN ŞİİRLERİNİN MİTOPOETİK YORUMU

Mythopoetic Interpretation of Salih Zeki Aktay's Poems

Hilal TAMTÜRK*

ÖZ

Genel anlamda mitler eski çağlardaki tanrıları, efsanevi kahramanları anlatan halk hikâyeleri olarak bilinir. Yapısı ve insan yaşamına kattığı anlam bakımından mitler hikâyenin ötesinde çok daha derin bir anlama sahiptir. İnsan var olduğu dünyada neler olup bittiğini anlamlandırmak ister. Kaostan kozmosa olan yolculukta insanın anlam arayışı mitlerde şekil bulur. İnsanın var oluş yolculuğu devam ettikçe olup bitenleri anlamlandırma isteği de devam edecektir. Bu sebeple mitler, çağının ötesine ışık tutarak günümüz insanına hitap etmeyi başarabilmiştir. Türk edebiyatında şiir ve mitolojiyi harmanlamayı başarabilmiş şairlerden biri olan Salih Zeki Aktay'ın eserleri, mitler konusunda çalışma yapacak olanlar için temel kaynak niteliğindedir. Salih Zeki Aktay, Türk edebiyatında kendine has üslubuyla önemli bir yere sahip olmasına rağmen alan yazında onunla ilgili oldukça az çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalardan biri de Şamil Yeşilyurt'un *Salih Zeki Aktay'ın Şiirlerinin Mitopoetik Yorumu* adlı kitabıdır. Yeşilyurt, Salih Zeki Aktay'ın yayınlanmış dokuz şiir kitabı üzerinden yaptığı araştırmayı mitopoetik bir çerçeveden okuyucuya sunmuştur. Eserde mitlerin doğuşu, gelişimi ve özellikleri ile ilgili bilgi verildikten sonra şiirler yayınlanma sırası gözetilerek incelenmiştir. Eser, Salih Zeki Aktay'ın şiirlerindeki mitik öğelere farklı bir bakış açısı sunmayı amaçlamaktadır. Bu açıdan eserin konu ile ilgili araştırma yapacaklara yol gösterici olacağı düşünülmektedir. İncelemede, eserin alan yazına getireceği yeni bakış açısı ve alan yazın için önemi değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Türk edebiyatı, şiir, mitoloji, mitopoetik, Salih Zeki Aktay

ABSTRACT

In general, myths are known as folk stories telling about the gods and legendary heroes of ancient times. It has a much deeper understanding beyond the story in terms of its structure and the meaning it adds to human life. He wants to make sense of what is happening in the world in which people exist. In the journey from chaos to cosmos, man's search for meaning finds shape in myths. The human desire to continue the journey of existence and make sense of what is happening will continue. For this reason, it has managed to appeal to today while preserving the light of the age. The works of Salih Zeki Aktay, one of the poets who managed to blend poetry and mythology in Turkish literature, are the main source for those who will study myths. Although Salih Zeki Aktay has an important place in Turkish literature with his unique style, there are very few studies about him in the literature. One of these records is Şamil Yeşilyurt's book titled *Mythopoetic Interpretation of Salih Zeki Aktay's Poems*. Yeşilyurt presented the research he conducted on Salih Zeki Aktay's nine published poetry

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Nevşehir-Türkiye. E-posta: tamturkhalal@gmail.com. ORCID: 0009-0004-1565-5568.

books to the reader from a mythopoetic framework. After giving information about the work's birth, development and characteristics, the poems are signed by observing the way they are published. The work provides a different perspective on the mythical elements in Salih Zeki Aktay's poems. In this respect, it will be a guide for those who will do research on the subject of the work. In the review, we will try to evaluate the work's new perspective on the literature of the field and its importance for the literature.

Keywords: Turkish literature, poetry, mythology, mythopoetics, Salih Zeki Aktay

Yeşilyurt, Şamil (2023). *Salih Zeki Aktay'ın Şiirlerinin Mitopoetik Yorumu*. Kayseri: Kimlik Yayınları, 160 sayfa.

İnsanın içinde bulunduğu dünyaya dair anlam arayışları, korkuları ve yakarırları estetik bir biçimde mitlerde şekil bulur. İlk insanın var oluşuyla başlayan anlam arayışı dünya döndükçe devam edecektir. Bu yüzden mitler her devirde insanın anlam arayışına katkı sunan temel kaynaklar olmaya devam etmektedir. Northrop Frye, edebiyatın kaynağının mit olduğunu ve edebiyat tarihinin bu süreci yeniden yakalamaya çalıştığını ifade eder (Frye'den akt. Tökel, 2012: 25-26). Bu yorumdan mitlerin ve edebiyatın döngüsel bir ilişki içinde olduğu sonucuna varılabilir. Sanatçı edebî eserin üretiminde mitlere başvurarak bir anlamda insanlığın kökenine dair ipuçlarının peşine düşer.

Türk edebiyatında mitoloji, başlangıçta çeviri eserlerle karşımıza çıksa da zamanla telif eserlerde kullanılmaya başlanmıştır. Sena Küçük'e göre Türk edebiyatında Nevyunanilik oluşumu ile birlikte mitolojiye yönelim hız kazanacak ve rastlantısal olmaktan çıkıp bilinçli bir adıma dönüşecektir (Küçük, 2017: 73). Bu bilinçli adımların en önemlisi "Persefon Şairi" olarak bilinen Salih Zeki Aktay'ın mitleri şiirlerinde temel kaynak olarak kullanmasıdır.

Salih Zeki Aktay, Türk edebiyatında Nevyunanilik akımının önemli temsilcilerindedir. Kendinden önceki sanatçılardan farklı olarak şiirini mitolojik unsurlar üzerine temellendirmiştir. Salih Zeki'nin farklı türlerde eserleri olmasına rağmen o, daha çok şair kimliği ile tanınmıştır. Yaşadığı dönemde şiirleri kimi edebî çevrelerce eleştirilirken kimileri tarafından övülmüştür. Namık Kemal Şahbaz, onu kendi akımını kendisi yaratan bir sanatçı olarak kabul etmemiz gerektiğini ifade eder, şairin Türk edebiyatında Eski Yunan sanatına gerçek anlamda gönül veren tek şair olduğuna değinir. Sanılanın aksine o, kendi geleneğine sırtını dönmüş bir Yunan sevdalısı değil Dođu-Batı arasında köprü oluşturabilecek eserler ortaya koyan üretken bir şairdir (Şahbaz,1999:288). Türk edebiyatında kendine has bir akım oluşturmasına rağmen Salih Zeki Aktay'ın hayatı ve eserleri hakkındaki araştırmalar oldukça sınırlıdır. O ne yaşadığı dönemde ne de günümüzde anlaşılmıştır.

Şahbaz'ın (1999) Salih Zeki'nin hayatı, eserleri ve edebî kişiliğini araştırdığı ve 2001 yılında kitaplaştırdığı yüksek lisans tezinden başka Gülten İlhan'ın 1998 tarihli benzer bir yüksek lisans tezi bulunmaktadır (İlhan, 1998). "Salih Zeki Aktay

Hayatı-Sanatı-Eserleri” adlı teze Ulusal Tez Merkezi üzerinden erişim bulunmaktadır. 2012 yılında Şahbaz’ın, Salih Zeki’nin “Ovidius’un Metamorphoses Adlı Eserinin Türkçeye İlk Çevirisi ve Salih Zeki Aktay’ın Çevirileri Üzerine” adlı makalesi *Acta Turcica Tematik Türkoloji Dergisi’*nde yayınlanmıştır (Şahbaz, 2012: 140-150). Gülçin Tuğba Nurdan’ın 2023 yılında *Mavi Atlas Dergisi’nin Cumhuriyet’in 100. Yılı Özel Sayısı’*nda yayınlanan “Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Mitoloji ve Salih Zeki Aktay Örneği” adında bir makalesi bulunmaktadır (Nurdan, 2023: 43-50). Dolaylı olarak birçok araştırmada Salih Zeki Aktay’a yer verilse bile başlı başına Salih Zeki Aktay’ın hayatını, eserlerini konu edinen bir araştırmaya bahsi geçen çalışmalar dışında rastlanmamıştır.

Yeşilyurt eserinde, Salih Zeki’nin şiirlerinde özümsemiği mitik anlam evrenini inceleyerek onun Türk edebiyatına yaptığı katkıya dikkat çekmiştir. Eser, Salih Zeki Aktay’ın şiirlerini mitolojik öğeler bakımından bütüncül bir biçimde incelemesiyle şair hakkındaki ender eserlerden biridir. Namık Kemal Şahbaz’ın 2001’de kitaplaştırdığı yukarıda bahsi geçen yüksek lisans tezinden sonra bu konuyu kitap şeklinde sunan ikinci eserdir. Bu açıdan eser, Türk edebiyatına yeni bir soluk getiren ancak yeterince ilgi görememiş olan şairin üzerine dikkatleri yeniden çekmek; onu ve şiirini daha anlaşılır kılmak için oldukça önemlidir.

Eser, giriş bölümünün yanı sıra iki ana bölüm ile sonuç ve değerlendirme bölümlerinden oluşmaktadır. Ana bölümler kendi içlerinde alt başlıklara ayrılmış ve alt başlıklardaki şiir değerlendirmelerinde şiirlerin yazılış kronolojisine dikkat edilmiştir. Yeşilyurt, değerlendirmede kronolojiye dikkat etmedeki amacının şairin sanat hayatındaki değişim sürecini yansıtmak olduğunu belirtir (Yeşilyurt, 2023: 4). Eserin giriş bölümünde inceleme ile ilgili temel kavramlara değinilmiştir. Eserin birinci ana bölümünde şiirlerdeki mitopoetik semboller alt başlıklar halinde incelenmiştir. İkinci ana bölümde ise Salih Zeki Aktay’ın şiirleriyle oluşturmaya çalıştığı mitopoetik anlam evreni açıklanmıştır. Sonuç ve değerlendirme bölümünde Salih Zeki Aktay’ın şiirlerinde rastlanılan mitopoetik unsurlar genel bir çerçeveye bütünleştirilerek sunulmuştur.

Giriş bölümünde Salih Zeki Aktay’ın şiir ve mitolojiyi harmanlayan edebî kişiliğine eserleri bağlamında değinilmiştir. Salih Zeki Aktay’ın oluşturduğu şiir anlayışı ile Türk edebiyatına yaptığı katkı anlatılmıştır. Şairin yayınlanmış dokuz şiir kitabı hakkında bibliyografik bilgiler verilmiştir. Şiir kitaplarının içerikleri yayınlanma sıraları gözetilerek özetlenmiştir. Bu bölümde mitlerin doğuşu, gelişimi ve özellikleri ile ilgili bilgiler verilmiştir. Psikomitoloji ve mitopoetik kavramları açıklanarak eserin incelendiği çerçeve belirtilmiştir.

Eserin ana bölümlerinden birincisi “Mitopoetik Semboller”dir. Bu bölümde yazar, mitlerin ortaya çıkış felsefesinden yola çıkarak geçmiş zaman anlatılarının birtakım sembollerle ifade edildiği görüşünü ortaya koyar. Özne ve nesne ilişkisinden bahsettikten sonra özne nesne diyalektiğinin şairin şiirindeki yansımalarını

açıklar. Salih Zeki Aktay'ın şiirleri, sembolik birer anlam yüklenen mekân, tabiat, hayvanlar, fantastik güçler ve dini motifler açısından incelenmiştir. Şiirlerde tespit edilen mitolojik sembollerle ilgili mitolojik anlatılardan alıntulamalar yapılmıştır. Yeşilyurt'un bu yöntemle şairin şiirleriyle mitoloji arasında kurmaya çalıştığı bağı daha net açıklamayı hedeflediği düşünülmektedir.

Eserin ikinci ana bölümü "Mitopoetik Anlam Evreni"dir. Kitabın bu bölümünde şairin şiir kitapları mitik unsurlar etrafında karşılaştırmalı bir şekilde incelenmiştir. Şairin ilk şiir kitabından son şiir kitabına kadar üslup, içerik ve mitleri kullanma yöntemindeki değişimlere değinilmiştir. Sanatçının bireysel duygularıyla mitleri harmanlayan anlatım biçimine yer verilmiştir. Özellikle "aşk" teması etrafında şairin mit aktarıcısı olmaktan öte miti bireysel duygularını anlatmakta bir araç olarak kullanışı örnekler üzerinden açıklanmıştır. Mitler ve modern zaman arasında şairin kurmaya çalıştığı ilişki ortaya koyulmuştur.

Sonuç ve değerlendirme bölümünde şairin mitlere bakışı ve onu şiirlerinde kullanmasındaki amaç belirtilmiştir. Bu bölümde, şiirlerin incelendiği alt başlıklardan çıkarılan sonuçlara özetleyici ifadelerle yer verilmiştir. Yeşilyurt'a göre Salih Zeki Aktay şiirlerinde mitolojiyi kullanarak mitolojik kahramanlarla duygudaşlık kurar. Şiir, şairin özgürlük ve kaçış alanıdır. Mitsel figürler öznenin duygularını ifade etmede birer araçtır. O, geçmiş ile bugün arasındaki köprüyü kurma çabasıdadır. Bu bölümde Yeşilyurt, Salih Zeki Aktay'ın bireysel anlam arayışlarından yola çıkarak modern insanın da ortak kaygılarının olduğu sonucuna varır.

Mitler her ne kadar geçmiş zaman anlatıları olarak görülse de her devirde güncelliğini korumuştur. Modern insanın mitik kahramanlardan, modern zamanın mitolojiden öğreneceği çok şey bulunmaktadır. Yeşilyurt'un kitabı, modern zaman ve mitoloji arasındaki ilişkiyi Salih Zeki Aktay'ın şiirleri etrafında ortaya koyması bakımından önemlidir. Eser şiirlerinde bireysel arzularını, özlemlerini, iç sıkıntılarını mitoloji ile harmanlayan ve bir çıkış yolu arayan şair ile modern insan arasındaki benzerlikleri vurgulamaktadır. Eserin Türk edebiyatında mitoloji ve Salih Zeki Aktay çalışacak olan araştırmacılara yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Yeşilyurt, Salih Zeki Aktay'ın şiirlerindeki mitik öğelerin izini sürerek bir bakıma modern insanın anlam arayışına katkı sunmaktadır.

Kaynakça

- İlhan, Gülten (1998). Salih Zeki Aktay Hayatı-Sanatı-Eserleri. Yüksek Lisans Tezi. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Küçük, Sena (2017). "Türk Edebiyatında Mitoloji Arayışları". *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 37: 69-90.
- Nurdan, Gülçin Tuğba (2023). "Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Mitoloji ve Salih Zeki Aktay Örneği". *Mavi Atlas (Cumhuriyet'in 100. Yılı Özel Sayısı)*, 11: 43-50.

- Şahbaz, Namık Kemal (1999). *Salih Zeki Aktay Hayatı, Eserleri ve Edebî Kişiliği*. Yüksek Lisans Tezi. Mersin: Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şahbaz, Namık Kemal (2012). "Ovidius'un Metamorphoses Adlı Eserinin Türkçeye İlk Çevirisi ve Salih Zeki Aktay'ın Çevirileri Üzerine". *Acta Turcica Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi*, 8: 140-150.
- Tökel, Dursun Ali (2012). "Edebiyat Mitolojinin Neresinde?". *Bizim Külliye*, 51: 24-25.
- Yeşilyurt, Şamil (2023). *Salih Zeki Aktay'ın Şiirlerinin Mitopoetik Yorumu*. Kayseri: Kimlik Yayınları.

Çalışmanın yazarı/yazarları "COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri" çerçevesinde aşağıdaki hususları beyan etmişlerdir:

Etik Kurul Belgesi: Bu çalışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

Finansman: Bu çalışma için herhangi bir kurum ve kuruluştan destek alınmamıştır.

Destek ve Teşekkür: Yazar tarafından çalışmayla ilgili herhangi bir destek veya teşekkür beyanında bulunulmamıştır.

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu çalışmanın araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın/yazarların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.

Yazarın Notu: Bu çalışma ile ilgili yazarın beyan ettiği herhangi bir not bulunmamaktadır.

Katkı Oranı Beyanı: Bu çalışmanın tüm bölümleri tek bir yazar tarafından hazırlanmıştır.

The author / authors of the study declared the following points within the framework of the "COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors":

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval is not required for this study.

Funding: No support was received from any institution or organization for this study.

Support and Acknowledgment: No statement of support or acknowledgement was made by the author regarding the study.

Declaration of Conflicting Interests: The author has no potential conflict of interest regarding research, authorship or publication of this study.

Author's Note: There are no any notes declared by the author regarding this study.

Author Contributions: All sections of this study have been prepared by a single author.